

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора наук із фізичного виховання і спорту,
професора Тищенко Валерії Олексіївни на дисертаційну роботу
ЯЦКОВСЬКОГО ВОЛОДИМИРА ВОЛОДИМИРОВИЧА
на тему «УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИЧНИХ ДІЙ В НАПАДІ
СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД З БАСКЕТБОЛУ 3x3», представлену
на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт**

Актуальність теми. Зміст та особливості змагальної діяльності в баскетболі потребують від кожного гравця здійснення якісного аналізу ситуації, що постійно змінюється, її передбачення та ефективного реагування з використанням великого обсягу рухових дій у різноманітних поєднаннях і варіаціях. Формування та розвиток тактичних навичок в баскетболі – одне з пріоритетних завдань, що вимагає ефективних рішень для досягнення високих спортивних результатів. З рештою, успіх команди багато в чому залежить від майстерності гравців і вміння використовувати їх під час матчу.

Тактика гри розглядається як вибір доцільних способів ведення змагальної діяльності, що підпорядковані певному плану ведення гри, та вимагає від баскетболістів прояву рухових здібностей та розумових специфічних операцій. Фахівцями зазначається, що тактику складають психічні процеси, які пов'язані з вибором найбільш ефективного рішення ігрової ситуації.

Спортивне сьогодення диктує вимоги на кардинальні зміни, що стосуються підготовки в баскетболі. Для вдосконалення тактичних дій спортсмена у навчально-тренувальному процесі, як закладеної основи подальших високих результатів, необхідне органічне формування прийомів розумової діяльності, забезпечення відповідних асоціацій в ході виконання відповідних рухових дій. Саме тому, обрана тема є актуальною і необхідною для формування сучасного комплексного підходу до організації ефективної роботи зі спортсменами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційну роботу виконано згідно теми «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському,

професійному та адаптивному спорті» плану науково-дослідної роботи ЛДУФК на 2022-2025рр. (номер державної реєстрації 0116U003167).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше:

- обґрунтовано програму удосконалення тактичних дій кваліфікованих студентських команд з баскетболу 3х3 в нападі з урахуванням ефективності індивідуальних та групових дій;
- визначено відмінності кількісних показників внеску гравців у загальний змагальний результат команди з баскетболу 3х3;
- встановлено абсолютні та відносні показників індивідуальних та групових тактичних дій в нападі у команд різної кваліфікації (команди-учасники чемпіонату світу та студентські команди);

Також удосконалено наукові дані про кількісні показники виконання компонентів змагальної діяльності в нападі кваліфікованих студентських команд у баскетболу 3х3, їх результативність та ефективність.

Крім того, набули подальшого розвитку:

- наукові знання щодо змісту контролю змагальної діяльності у спортивних іграх (на прикладі баскетболу 3х3);
- напрями удосконалення тактичної підготовленості кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для моніторингу тактичних дій кваліфікованих студентських команд із баскетболу 3х3 в нападі з урахуванням ефективності індивідуальних та групових дій, відповідно до тенденцій розвитку змагальної діяльності. На основі аналізу зібраних даних, можна ефективно адаптувати тренувальний процес і комплексну підготовку баскетболістів.

Результати досліджень впроваджено в навчально-тренувальних процес кваліфікованих спортсменів з баскетболу 3х3 баскетбольного клубу «Самбір», діяльність Федерації баскетболу Львівської області та навчальну діяльність майбутніх фахівців галузі Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Результати дослідження набувають легітимності та ймовірності в рамках комплексного застосування наукової парадигми, яка поєднує в собі теоретичну концептуалізацію та систематичний аналіз сучасних методів вирішення даної проблеми. Експериментальна робота організована з використанням наукових інструментів, відповідних меті об'єкту та предмету дослідження, що забезпечує точність підходу і високу значущість отриманих результатів. Вибір конкретних аспектів проблеми дозволив чітко визначити основні задачі дисертаційного дослідження, демонструють його об'єктивність і новизну, доводять наукову концепту й актуальність.

Ступінь достовірності результату дослідження підтверджується ретельним науковим обговоренням теоретичних положень, логічним порядком проведення дисертаційного дослідження, детальним аналізом проблем підготовки спортсменів, а також наявністю наукових публікацій здобувача, що представляють результати дослідження, а також вказують на вклад автора в розвиток відповідної галузі знань.

Достовірність наукових положень рецензованого дослідження підтверджується тривалістю проведення дослідження, ретельна обробка зібраних даних за допомогою методів математичної статистики забезпечили високий рівень ймовірності отримання результатів, сприяли забезпеченню об'єктивності і достовірності висновків дослідження, що відобразили його наукову значимість і практичну значущість.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому і основних положень дисертації. Дисертаційна робота викладена державною мовою на 224 сторінках тексту комп'ютерного набору, складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Усього використано 230 джерела наукової та спеціальної літератури, з них 27 – іноземних. Робота добре ілюстрована та містить оптимальну кількість графічної інформації та таблиць (16 таблиць й 28 рисунків),

що в цілому не перенавантажує основний текст, її складові тісно взаємопов'язані й ілюструють окремі важливі моменти проведеного дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, основні методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, означено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, окреслено його етапи та наведено дані про кількість публікацій автора за темою дисертації.

У розділі 1 *«Стан та перспективи наукового обґрунтування тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3»* автором дисертаційного дослідження представлено ґрунтовний аналіз проблем тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3. Опираючись на опубліковані судження впливових вітчизняних і закордонних спеціалістів розглянути аспекти удосконалення тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів у командних спортивних іграх.

Здобувачем докладно синтезовано значущі проблеми підготовки баскетбольців до змагальної діяльності, що вказало на потребу вивчення її структури та змісту, та надало підстави розглядати в межах мети дисертаційного дослідження, окремо компонент забезпечення рівня спеціальної фізичної підготовленості спортсменів. Означене обґрунтовало різні за переконаннями погляди науковців щодо використання змагальної діяльності як основного компонента централізованої підготовки спортсменів у ігрових командних видах спорту.

Важливим, на думку дослідника, є і питання позитивного впливу різних методичних підходів на підвищення результативності командних взаємодій з паралельним підвищенням різних видів командної інтеграції. Дослідником також висвітлюються прийоми доповненої реальності є ефективним інструментарієм, створення ситуаційних моделей тощо. Крім того, детально

розглядаються чинники забезпечення ефективної змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у баскетболі 3х3.

Акцентується на необхідності врахування, для аналізу структури та змісту техніко-тактичних дій, не лише підбирань, перехоплень, втрат, результативних передач, підстраховок, переключень.

У другому розділі *«Методи та організація дослідження»*, для вирішення зазначеної проблемної ситуації, наведено та охарактеризовано перелік використаних методів наукового дослідження: теоретичний аналіз, узагальнення даних наукової та методичної літератури й інформаційної мережі Інтернет; аналіз документальних матеріалів; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики. Застосування відповідних завданням дослідження методів свідчить про достатній рівень оволодіння автором дисертації теоретико-методологічними основами науково-дослідної роботи. Наведено опис етапів організації та проведення експериментальних дослідження, а також контингент випробовуваних.

У третьому розділі *«Показники змагальної діяльності команд високої кваліфікації та кваліфікованих команд у баскетболі 3х3»* вичерпно подано послідовність вирішення поставлених завдань у процесі теоретичного та експериментального дослідження, що ґрунтуються на принципах, які формують цілісний системний підхід щодо формування організаційних і методичних засад підготовки баскетболістів. Автором схарактеризовані тактичні дії команд високої кваліфікації та кваліфікованих команд у баскетболі 3х3, подані особливості змісту та структури змагальної діяльності команд різної кваліфікації. Отже, у команд високої кваліфікації засвідчено менша тривалість гри, менша кількість виконаних кидків і проведених атак при вищих показниках ефективності та реалізації кидків. Також за результативністю виконання баскетболістами штрафних кидків різниця відсутня.

Здобувачем зацентрована увага на тому, що кваліфіковані команди здійснюють набагато більше атак за допомогою індивідуальних тактичних дій, і

менше групових – з використанням однієї передачі м'яча. Проте, кількість втрат м'яча значно більше у висококваліфікованих команд.

Зміст *четвертого розділу «Обґрунтування експериментальної програми удосконалення тактичних дій кваліфікованих студентських команд з баскетболу 3x3 в нападі з урахуванням ефективності індивідуальних та групових дій та її експериментальна перевірка»* відображає послідовну та системну роботу щодо наявного стану проблеми ефективності тактичних дій з урахуванням ефективності як індивідуальних, так і групових дій у баскетболі 3x3 в нападі. Зауважено на теоретичних передумовах формування та експериментальної перевірки підготовки спортсменів. Дослідником обґрунтовуються експериментальні чинники запропонованої програми із врахуванням міжкваліфікаційних відмінностей показників змагальної діяльності команд високої кваліфікації та кваліфікованих команд.

Запропоновано авторську програму удосконалення тактичної підготовленості баскетболістів з застосуванням додаткового обладнання (мішені, стійки, щити, манекени); вправи, коли спортсмен має чітко обумовлені завдання; вправи для реалізації фрагментів окремих змагальних ситуацій; тренувальні ігри тощо. Подана спрямованість та послідовність тактичної підготовки, визначено напрямки планування фізичної підготовки. Здійснена перевірка ефективності програми удосконалення тактичних дій кваліфікованих студентських команд з баскетболу 3x3 у нападі, з урахуванням ефективності індивідуальних і групових дій під час проведення педагогічного експерименту

Важливим етапом наукового дослідження є *«Аналіз та узагальнення результатів досліджень»*, що подано у *п'ятому розділі*, який пов'язаний зі тлумаченням змістової сторони дисертаційної роботи на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Можемо констатувати, що автором правильно, глибоко і всебічно інтерпретовано отриманий результат, який співставлено з даними відомих вчених галузі фізичної культури і спорту, де вирішальна роль в інтерпретації емпіричних даних належить концепції наукового дослідження, науковій ерудиції дослідника.

Теоретичне узагальнення наукової інформації побудовано на рефлексії, яка полягає в розгляді підстав власних дій і їх відповідності умовам завдання, на аналізі змісту завдання з метою виділення принципу або загального способу її розв'язання. Емпіричне узагальнення наукової інформації проведено за порівнянням групи предметів, де виділені їхні зовнішні, однакові загальні властивості. Отже, здобувачі вдалося встановити не лише нові факти, а й надати пояснення з позицій сучасної науки, з'ясувати їх теоретичне, пізнавальне й практичне значення.

Як впливає з попереднього викладу, проведене дослідження вказало на здатність Володимира Яцковського критично осмислити наукову інформацію, оцінити її переваги і недоліки, знайти власні рішення, генерувати нові ідеї, провести експеримент, накопичити й проаналізувати необхідні факти, узагальнити їх, систематизувати, теоретично пояснити й оформити у вигляді дисертаційної роботи.

Дисертантом підсумовано результати, висвітлено дискусійні питання із зазначенням відмінностей одержаних результатів від відомих раніше, окреслено важливі теоретичні і практичні питання та перспективи подальших досліджень. На підставі означеного сформульовано наукові положення трьох рівнів новизни: ті, що набули подальшого розвитку; удосконалили існуючі та нові наукові дані.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними, доречними, відбивають основні результати дослідження.

Робота також містить *додатки*, де відображені список публікацій здобувача за темою дисертації; акти впровадження результатів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. За змістом і обсягом достатньо повно відображено основні положення та результати проведеного дослідження, що відображено у 8 наукових праць, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України та 2 інших виданнях України.

Свідченням того, що дисертаційна робота виконана на високому науковому рівні та має вагоме практичне значення є те, що апробацію своїх основних положень оприлюднено на засіданнях Міжнародної наукової конференції «Молода спортивна наука України» (2019, 2021),; «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання спорту та туризму» (2021), «Проблеми, досягнення та перспективи розвитку медико-біологічних і спортивних наук» (2022), «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту» (2023), конференціях професорсько-викладацького складу та аспірантів кафедри спортивних та рекреаційних ігор (2017–2023 рр.).

У спільних публікаціях здобувачеві належать пріоритети в організації, формуванні напрямків досліджень, в аналізі, описі, обговоренні фактичного матеріалу й у теоретичному узагальненні. Внесок співавторів полягав у проведенні спільних досліджень, у статистичному аналізі й інтерпретації результатів дослідження.

Список використаних джерел складено правильно, він містить як фундаментальні праці авторитетних учених, так і публікації в науковій періодиці від молодих фахівців.

Дискусійні положення, недоліки та зауваження. Оригінальний підхід і вдало обрана тема роботи компенсує її невеликі недоліки. Вважаємо за необхідне звернути увагу на зауваження й окремі моменти в роботі, які вимагають уточнення:

1. На нашу думку друге завдання, доцільно було сформулювати як, «визначити міжкваліфікаційні відмінності структури та змісту змагальної діяльності спортсменів різної кваліфікації у баскетболі 3х3», оскільки власне ці відмінності були покладені в основу експериментальної програми.

2. Потребують пояснення, в контексті теми дослідження, словосполучення «трансцендентна одночасність», «саногенетична або санотрофна функція», «знакове гетто».

3. У тексті автором запропоновано розподіл показників змагальної діяльності у баскетболі 3x3 за певними групами (загальна, кидкова, суміжна, тактична, індивідуальна), також проведений детальний аналіз отриманих даних, однак експериментальна програма базується лише на показниках загальної, кидкової, тактичної та індивідуальної груп. Чому показники суміжної групи не були включені в експериментальну програму.

4. Здобувачем здійснено розподіл гравців за особистим в загальний результат діяльності. На нашу думку, доцільно провести також розподіл за ігровими амплуа баскетболістів, що суттєво розширило б можливості об'єктивного трактування компонентів змагальної діяльності індивідуальної групи.

5. Аналіз показників тактичної групи засвідчив наявність п'яти видів групових взаємодій (за допомогою однієї, двох, трьох, чотирьох та п'яти передач м'яча). Однак, під час реалізації експериментальної програми дослідження, обґрунтовувалися лише два види групових взаємодій, а саме, за допомогою однієї передачі м'яча, двох та більше. Потребує пояснення, чому саме зменшилася кількість зазначених компонентів змагальної діяльності.

6. У третьому розділі дослідження проведений детальний аналіз показників змагальної діяльності команд викової кваліфікації та кваліфікованих команд у баскетболі 3x3, також проведено порівняння отриманих показників та встановленні міжкваліфікаційні відмінності. Однак потребує пояснення з якою метою проводилося порівняння показників команд, які перемогли або зазнали поразок у поєдинках.

7. У характеристиці експериментальної програми зазначено, що двічі на тиждень тренувальні заняття проводилися з урахування експериментальних чинників. Як саме реалізовувалася зазначена програма, оскільки баскетбол і баскетбол 3x3 дуже схожі види спорту?

У тексті дисертації зустрічаються граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Проте, висловлені зауваження та недоліки принципово не впливають на теоретико-практичне значення отриманих результатів і загальну позитивну оцінку.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Яцковського Володимира Володимировича на тему «Удосконалення тактичних дій в нападі студентських команд з баскетболу 3х3» має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, обґрунтованістю висновків, новизною отриманих результатів відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», галузь знань 01 «Освіта/ Педагогіка».

Офіційний опонент:

д. фіз. вих., професор, професор кафедри
теорії та методики фізичної культури і спорту

Запорізького національного університету

Валерія ТИЩЕНКО

Проректор з наукової роботи

Запорізького національного університету

доктор історичних наук, професор

Геннадій ВАСИЛЬЧУК